Europos Parlamentas
2024-2029

Užsienio reikalų komitetas

2026/2005(INI)

25.06.2026

PRANEŠIMO PROJEKTAS

dėl ES išorės veiksmų formavimo siekiant atremti dirbtinio intelekto keliamus iššūkius žmogaus teisėms
(2026/2005(INI))

Užsienio reikalų komitetas

Pranešėjas: Nacho Sánchez Amor

TURINYS

Psl.

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS 3

PASIŪLYMAS DĖL EUROPOS PARLAMENTO REZOLIUCIJOS

dėl ES išorės veiksmų formavimo siekiant atremti dirbtinio intelekto keliamus iššūkius žmogaus teisėms

(2026/2005(INI))

Europos Parlamentas,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartiją,

– atsižvelgdamas į Europos žmogaus teisių konvenciją,

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos sutarties 2, 3, 8, 21, 23 ir 36 straipsnius,

– atsižvelgdamas į Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 17 ir 207 straipsnius,

– atsižvelgdamas į 2020 m. lapkričio 17 d. Tarybos priimtą 2020–2027 m. ES veiksmų planą žmogaus teisių ir demokratijos srityje ir į 2023 m. birželio 9 d. priimtą jo laikotarpio vidurio peržiūrą,

– atsižvelgdamas į ES žmogaus teisių gaires,

– atsižvelgdamas į 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (ES) 2024/1689, kuriuo nustatomos suderintos dirbtinio intelekto taisyklės ir iš dalies keičiami reglamentai (EB) Nr. 300/2008, (ES) Nr. 167/2013, (ES) Nr. 168/2013, (ES) 2018/858, (ES) 2018/1139 ir (ES) 2019/2144 ir direktyvos 2014/90/ES, (ES) 2016/797 ir (ES) 2020/1828, (Dirbtinio intelekto aktas)[1],

– atsižvelgdamas į 2023 m. sausio 23 d. Europos deklaraciją dėl skaitmeninio dešimtmečio skaitmeninių teisių ir principų[2],

– atsižvelgdamas į Europos Sąjungos tarptautinę skaitmeninę strategiją (JOIN(2025)0140),

– atsižvelgdamas į Europos Tarybos pagrindų konvenciją dėl dirbtinio intelekto ir žmogaus teisių, demokratijos ir teisės viršenybės,

– atsižvelgdamas į Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją ir kitas susijusias JT žmogaus teisių srities sutartis ir priemones,

– atsižvelgdamas į 1966 m. gruodžio 16 d. Tarptautinį pilietinių ir politinių teisių paktą bei į 1966 m. gruodžio 16 d. Tarptautinį ekonominių, socialinių ir kultūrinių teisių paktą,

– atsižvelgdamas į 1979 m. gruodžio 18 d. JT konvenciją dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims,

[1] OL L, 2024/1689, 2024 7 12, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj.
[2] OL C 23, 2023 1 23, p. 1.

– atsižvelgdamas į 2006 m. gruodžio 12 d. JT asmenų su negalia teisių konvenciją ir jos fakultatyvų protokolą, priimtą 2006 m. gruodžio 13 d.,

– atsižvelgdamas į 2007 m. rugsėjo 13 d. JT Generalinės Asamblėjos priimtą JT deklaraciją dėl čiabuvių tautų teisių,

– atsižvelgdamas į 1981 m. lapkričio 25 d. JT deklaraciją dėl visų formų netolerancijos ir diskriminacijos dėl religijos ar tikėjimo panaikinimo,

– atsižvelgdamas į 1992 m. gruodžio 18 d. JT tautinėms arba etninėms, religinėms arba kalbinėms mažumoms priklausančių asmenų teisių deklaraciją,

– atsižvelgdamas į 1989 m. lapkričio 20 d. JT vaiko teisių konvenciją ir tris jos papildomus protokolus,

– atsižvelgdamas į Jungtinių Tautų pasaulinį susitarimą,

– atsižvelgdamas į 2024 m. rugsėjo mėn. aukščiausiojo lygio susitikime dėl ateities priimtą Paktą dėl ateities ir Pasaulinį skaitmeninį susitarimą,

– atsižvelgdamas į 2024 m. balandžio 1 d. JT Generalinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 78/265 „Saugių, patikimų ir pasitikėjimą keliančių dirbtinio intelekto sistemų teikiamų galimybių išnaudojimas siekiant užtikrinti darnų vystymąsi“,

– atsižvelgdamas į 2025 m. rugpjūčio 26 d. JT Generalinės Asamblėjos rezoliuciją Nr. 79/325 „Su Nepriklausomos tarptautinės mokslinės dirbtinio intelekto komisijos ir Pasaulinio dirbtinio intelekto valdymo dialogo įsteigimu ir veikimu susiję įgaliojimai ir tvarka“,

– atsižvelgdamas į 2021 m. lapkričio 23 d. priimtą UNESCO rekomendaciją dėl dirbtinio intelekto etikos,

– atsižvelgdamas į 2024 m. rugsėjo mėn. JT aukšto lygio patariamojo organo dirbtinio intelekto klausimais galutinę ataskaitą „DI valdymas žmonijai“,

– atsižvelgdamas į 2019 m. gegužės 22 d. Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos tarybos rekomendaciją dėl dirbtinio intelekto,

– atsižvelgdamas į Hirošimos proceso tarptautinius pagrindinius principus, taikomus pažangiąsias DI sistemas kuriančioms organizacijoms, ir Hirošimos proceso tarptautinį elgesio kodeksą, taikomą pažangiąsias DI sistemas kuriančioms organizacijoms, taip pat į 2025 m. birželio 17 d. G7 vadovų pareiškimą dėl DI gerovės labui,

– atsižvelgdamas į G20 DI principus ir gaires,

– atsižvelgdamas į 2023 m. lapkričio 1–2 d. aukščiausiojo lygio susitikime DI saugos klausimais dalyvavusių šalių priimtą Blečlio deklaraciją,

– atsižvelgdamas į 2024 m. gruodžio 4 d. Pasaulinės dirbtinio intelekto partnerystės aukščiausiojo lygio susitikime priimtą ministrų deklaraciją,

– atsižvelgdamas į Darbo tvarkos taisyklių 55 straipsnį,

– atsižvelgdamas į Užsienio reikalų komiteto pranešimą (A10-0000/2026),

A. kadangi DI yra pasaulinis reiškinys, kuris sparčiai plinta visuomenėse; kadangi jis atveria precedento neturinčias klestėjimo, inovacijų ir pažangos galimybes, įskaitant potencialą skatinti žmogaus teisių, demokratijos ir teisės viršenybės apsaugą ir propagavimą įvairiose srityse;

B. kadangi DI sistemos turi iš esmės paisyti žmogaus teisių; kadangi DI sistemos, jei jos iš esmės sukurtos piktavališkai, tais atvejais, kai yra netinkamai naudojamos represiniais tikslais arba diegiamos be tinkamų apsaugos priemonių, gali sudaryti sąlygas žmogaus teisių pažeidimams arba juos palengvinti ir gali pakenkti žmogaus orumui, žmogaus teisėms, demokratijai ir teisės viršenybei;

C. kadangi dėl DI sistemų kylanti rizika ir iššūkiai pagrindinėms teisėms ir laisvėms apima, be kita ko, riziką žmogaus orumui, duomenų privatumui, vaiko teisėms, teisei į darbą, migrantų teisėms, aplinkos teisėms, demokratijai ir teisės viršenybei, taip pat algoritminės diskriminacijos, masinio sekimo ir opozicinių nuomonių malšinimo, smurto dėl lyties, tarpvalstybinių represijų padaugėjimo ir žmogaus teisių pažeidimų riziką diegiant DI sistemas automatizuotose ginklų sistemose konfliktų metu ir dvejopo naudojimo įrangoje;

D. kadangi DI taip pat suteikia didelių galimybių daryti pažangą žmogaus teisių srityje visame pasaulyje, be kita ko, stebint žmogaus teisių pažeidimus, sudarant palankesnes sąlygas kreiptis į teismą ir gauti informaciją sveikatos ir švietimo srityse, nustatant dezinformaciją ir neapykantą kurstančias kalbas, gerinant humanitarinės pagalbos ir pagalbos ekstremaliosios situacijos atveju teikimą, didinant valdymo skaidrumą ir demokratinį dalyvavimą, prisidedant prie JT darnaus vystymosi tikslų įgyvendinimo ir švelninant neigiamą klimato kaitos poveikį;

E. kadangi sparti DI technologijų pažanga iš esmės keičia pasaulinę tvarką; kadangi ES turi užtikrinti, kad jos išorės veiksmai DI srityje būtų grindžiami nuoseklia strategine vizija, paremta jos pagrindinėmis demokratijos, teisės viršenybės ir pagarbos pagrindinėms teisėms vertybėmis;

F. kadangi ES pasisako už alternatyvų ir patikimą DI kūrimo, plėtojimo ir valdymo modelį, pagal kurį atvirumas, skaidrumas ir pagrindinių teisių apsauga derinami su atsparumu ir inovacijomis, apsaugant piliečius ir sudarant vienodas sąlygas įmonėms;

G. kadangi partnerystės DI srityje su ES nepriklausančiomis šalimis, visų pirma šalimis kandidatėmis, ES kaimyninėmis šalimis ir globaliųjų Pietų šalimis, stiprinimas turėtų būti ES išorės veiksmų prioritetas;

Bendrosios pastabos

1. pabrėžia, kad žmogaus teisės, ypač žmogaus orumas, lygybė ir nediskriminavimas, turi išlikti DI dėmesio centre; pabrėžia, kad teisinės pareigos žmogaus teisių srityje taikomos visomis aplinkybėmis ir kad DI sistemos kaip atskaitomybės ir atsakomybės pagrindą turi siūlyti skaidrumą ir priežiūrą, užtikrinant, kad teisių gynimo priemonės būtų prieinamos ir lengvai pasiekiamos kiekvienu DI gyvavimo ciklo etapu;

2. pažymi, kad valstybės pagal tarptautinę teisę privalo susilaikyti nuo bet kokio nepagrįsto trukdymo žmogaus teisėms ir su tuo kovoti, taip pat užtikrinti veiksmingą jų taikymą ir apsaugą; pabrėžia, kad ši pareiga yra ypač svarbi DI sistemų valdymo kontekste;

DI keliama rizika žmogaus teisėms

3. pabrėžia, kad duomenys yra esminis DI technologijų komponentas ir kad duomenų privatumo apsauga yra labai svarbi siekiant apsaugoti skaitmenines žmogaus teises;

4. pažymi, kad DI gali padidinti esamą socialinę nelygybę, ypač jau marginalizuotoms grupėms, nes sistemos gali būti grindžiamos algoritmais ir (arba) duomenimis, kurie atkuria, įtvirtina ir didina diskriminacinį šališkumą;

5. yra labai susirūpinęs dėl to, kad dėl DI sekimas tapo kompleksiškesnis, visuotinis ir plačiai paplitęs, leidžiantis stebėti ištisas grupes ir visuomenes ir keliantis didelę grėsmę demokratijai ir žmogaus teisėms;

6. įspėja, kad DI paremtas sekimas, net jei jis iš pradžių naudojamas teisėtais, pvz., teisėsaugos ir saugumo, tikslais, gali būti lengvai pasitelktas kitiems tikslams, siekiant nuslopinti opozicines nuomones ir imtis veiksmų prieš žmogaus teisių gynėjus;

7. griežtai smerkia DI naudojimą siekiant įtvirtinti smurtą dėl lyties ir pakenkti lyčių teisėms, kaip matyti iš „Grok“ atvejo, kuris parodė, kaip DI grindžiamos priemonės gali būti naudojamos kuriant ir skleidžiant seksualizuotą turinį be sutikimo, įskaitant sintetinę sankaitą ir kitų formų manipuliavimą vaizdais ir vaizdo įrašais;

8. yra labai susirūpinęs dėl galimos žalos, kurią DI gali padaryti vaikams ir paaugliams;

9. pripažįsta DI sistemų poveikį perkuriant pasaulinę darbo, darbo rinkų ir produktyvumo situaciją; pabrėžia, kad DI sistemų poveikis bus didelis ir ilgalaikis; įspėja, kad DI sistemų diegimas negali būti naudojamas siekiant pateisinti darbuotojų teisių, orumo ir gerovės pažeidimus, darbuotojų perkėlimą, įgūdžių spragų didinimą ar įgūdžių praradimą;

10. atkreipia dėmesį į didėjančią priklausomybę nuo DI grindžiamų technologijų stebint sienas ir migracijos maršrutus, be kita ko, prie ES išorės sienų;

11. yra labai susirūpinęs dėl didelio DI sistemų poveikio aplinkai ir socialinio poveikio;

12. yra labai susirūpinęs dėl didėjančios rizikos, kad DI bus naudojamas tarpvalstybinėms represijoms vykdyti;

13. pabrėžia itin svarbų įmonių vaidmenį užtikrinant, kad kuriant ir diegiant DI ir naudojant duomenis būtų paisoma žmogaus teisių;

14. primygtinai tvirtina, kad valstybės privalo veiksmingai propaguoti ir saugoti žmogaus teises nuo trečiųjų šalių, įskaitant įmones, piktnaudžiavimo;

15. ragina ES institucijas ir valstybes nares vadovauti pastangoms atitinkamuose tarptautiniuose forumuose ir tarp tarptautinių partnerių, kad būtų parengtos su DI susijusios gairės dėl įmonių atsakomybės už žmogaus teises;

16. reiškia susirūpinimą dėl to, kad daugėja įrodymų, jog DI sistemos naudojamos karuose;

17. pabrėžia, kad svarbu taikyti aukštus žmogaus teisių standartus dvejopo naudojimo prekėms ir technologijoms, grindžiamoms DI;

DI rizika demokratijai ir teisės viršenybei

18. pažymi, kad DI sistemos daro tiesioginį poveikį rinkimų ir demokratiniams procesams;

19. pabrėžia, kad DI sistemų diegimas rinkimų procesuose turi atitikti aukščiausius skaidrumo, paaiškinamumo, atskaitomybės ir nepriklausomo vertinimo standartus;

20. susirūpinęs pažymi, kad DI naudojimas piktavališkais būdais didina užsienio vykdomo manipuliavimo informacija ir kišimosi veiklos pajėgumus, įskaitant galimybę pakenkti institucijų ir procesų vientisumui, nepriklausomumui ir veiksmingumui, taip pat galimybę daryti poveikį informacijos kokybei;

21. pabrėžia, kad spaudos laisvė yra esminis demokratijos elementas; reiškia susirūpinimą dėl rizikos žiniasklaidos įvairovei, pliuralizmui, įtraukumui, patikimumui ir atskaitomybei, kurią kelia galios koncentracija DI tiekėjų rankose;

Atskaitomybė už dirbtinį intelektą

22. pažymi, kad atsakomybė už su DI susijusius žmogaus teisių pažeidimus atsiranda toje grandinės vietoje, kurioje išnaudojama sistema arba ja pasinaudojama pažeidimui padaryti, išskyrus atvejus, kai sistema buvo piktavališkai sukurta nuo pat pradžių; pabrėžia, kad toks požiūris neatleidžia kūrėjų nuo atsakomybės;

23. ragina užtikrinti, kad DI sistemos būtų suderintos su žmogaus teisių pažeidimų aukų teise į veiksmingą teisinę gynybą;

Rekomendacijos dėl ES išorės veiksmų strategijos DI srityje

24. pabrėžia, kad ES turi būti pirmaujanti veikėja skatinant patikimą DI visame pasaulyje, formuojant pasaulinę DI aplinką ir skatinant žmogaus teisėmis grindžiamą požiūrį į DI kūrimą ir diegimą; ragina nedelsiant parengti holistinę ES išorės veiksmų strategiją DI srityje, kad būtų pasiektas šis tikslas;

25. ragina Komisiją siekti nustatyti pasaulinius būtiniausius apsaugos nuo didelės rizikos, susijusios su DI, standartus;

26. mano, kad DI suteikia realią galimybę kartu su ES nepriklausančiomis šalimis spręsti konkrečias problemas, susijusias su žmogaus teisėmis, pvz., vaikų teisėmis, moterų teisėmis ir lyčių lygybe, darbuotojų teisėmis ir aplinkos teisėmis;

27. ragina ES ir jos valstybes nares remti dalyvaujamojo valdymo mechanizmų kūrimą siekiant formuoti politinį atsaką ir DI valdymo sistemas tarptautiniu lygmeniu;

28. pabrėžia, kad reikia stiprinti ES DI tarnybą ir Europos išorės veiksmų tarnybą (EIVT), suteikiant pakankamai finansinių ir žmogiškųjų išteklių;

29. ragina visapusiškai pasinaudoti visomis ES turimomis priemonėmis siekiant kovoti su DI poveikiu žmogaus teisėms, be kita ko, stiprinant ES specialiojo įgaliotinio žmogaus teisių klausimais vaidmenį;

30. pabrėžia, kad reikia toliau diskutuoti apie geriausius būdus įtraukti DI temą į galiojančius ES reglamentus, siekiant užtikrinti, kad ES vidaus politika ir taisyklės DI srityje stiprintų pagarbą žmogaus teisėms už ES ribų;

31. ragina Komisiją ir EIVT integruoti DI aspektą į ES demokratijos skatinimą ir rinkimų stebėjimą;

32. pabrėžia, kad reikia skubiai sukurti stiprią ir atsparią ES DI ekosistemą, kuri mažintų strateginę priklausomybę ir stiprintų ES strateginį savarankiškumą;

33. primena ES įsipareigojimą laikytis taisyklėmis grindžiamos daugiašalės tvarkos; ragina ES ir jos valstybes nares koordinuoti savo pozicijas daugiašaliuose forumuose ir kurti partnerystes su panašiai mąstančiais partneriais, kad būtų propaguojama ir plėtojama bendra patikimo DI vizija;

34. ragina ES ir jos valstybes nares remti ir stiprinti JT sistemos pastangas skatinti patikimą DI;

35. ragina ES ir jos valstybes nares toliau bendradarbiauti su Europos Taryba rengiant tarptautinius patikimo DI standartus;

36. pabrėžia, kad ES turi remti atvirojo kodo DI sistemų ir sąveikių techninių standartų prieinamumo didinimą, visų pirma su šalimis kandidatėmis, ES kaimyninėmis šalimis ir globaliųjų Pietų šalimis;

37. Ragina ES nustatyti, kad jos finansinė parama DI kūrimui ir diegimui ES nepriklausančiose šalyse, be kita ko, pagal būsimą priemonę „Globali Europa“ ir strategiją „Global Gateway“, priklausytų nuo to, ar kuriamas ir naudojamas patikimas ir teisių paisantis DI; pabrėžia, kad ES turėtų finansuoti tik tuos DI modelius, kurie atitinka žmogaus teisių standartus;

38. pabrėžia įmonėse naudojamų DI sistemų svarbą, nes jos gali padėti įmonėms laikytis pagrindinių ES teisės aktų, pvz., Įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo direktyvos[3] ir Įmonių informacijos apie tvarumą teikimo direktyvos[4], taip pat kovos su priverčiamuoju darbu teisės aktų, siekiant užtikrinti, kad DI tiekimo grandinės būtų atsakingos, tvarios ir jose būtų gerbiamos žmogaus teisės ir aplinka;

39. pabrėžia, kad patikima DI ekosistema yra vienas pagrindinių konkurencingumo veiksnių; pabrėžia, kad investicijos į DI sistemas, kuriomis gerbiamos pagrindinės žmogaus teisės, yra labai svarbios siekiant stiprinti vartotojų ir tarptautinių partnerių

[3] 2024 m. birželio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2024/1760 dėl įmonių tvarumo išsamaus patikrinimo, kuria iš dalies keičiama Direktyva (ES) 2019/1937 ir Reglamentas (ES) 2023/2859, (OL L, 2024/1760, 2024 7 5, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2024/1760/oj).

[4] 2022 m. gruodžio 14 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva (ES) 2022/2464, kuria iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) Nr. 537/2014, Direktyva 2004/109/EB, Direktyva 2006/43/EB ir Direktyva 2013/34/ES dėl įmonių informacijos apie tvarumą teikimo, (OL L 322, 2022 12 16, p. 15, ELI: http://data.europa.eu/eli/dir/2022/2464/oj).

pasitikėjimą, skatinti ilgalaikes inovacijas ir įgyti tvarų konkurencinį pranašumą pasaulinėje rinkoje;

40. pabrėžia, kad itin svarbu remti raštingumą DI srityje;

Rekomendacijos dėl ginklų

41. remia JT pastangas sudaryti teisiškai privalomą susitarimą, kuriuo visame pasaulyje būtų reglamentuojamos ir uždraustos mirtinos autonominės ginklų sistemos; ragina ES ir jos valstybes nares palaikyti tokius tikslus;

42. smerkia galimus žmogaus teisių pažeidimus, padarytus ginkluotuose konfliktuose naudojant autonomines DI sistemas; ragina ES padidinti paramą Tarptautiniam Teisingumo Teismui ir Tarptautiniam baudžiamajam teismui tiriant sunkius žmogaus teisių pažeidimus, padarytus naudojant DI, ir vykdant baudžiamąjį persekiojimą už juos;

Rekomendacijos dėl DI grindžiamo masinio sekimo

43. ragina uždrausti eksportuoti DI grindžiamas masinio sekimo sistemas iš ES į šalis, kuriose egzistuoja didelė rizika, kad šios sistemos bus naudojamos žmogaus teisėms pažeisti;

Rekomendacijos dėl dvejopo naudojimo prekių

44. ragina įtraukti DI akto principus į Dvejopo naudojimo prekių reglamentą[5], o tai turėtų lemti DI aktu uždraustų DI sistemų eksporto draudimą ir įpareigoti valstybes nares užtikrinti, kad, kaip leidimo eksportuoti sąlyga, visos eksportui skirtos didelės rizikos dvejopo naudojimo DI sistemos atitiktų DI akte nustatytas pareigas;

Rekomendacijos dėl prekybos

45. ragina išplėsti DI akto taikymo sritį, kad ji apimtų dviejų pagrindinių DI akte išvardytų rizikos kategorijų DI sistemų eksportą už ES ribų;

46. ragina ES prekybos susitarimų nuostatomis dėl DI skatinti atvirojo kodo patikimą DI; ragina Komisiją į strategijos „Global Gateway“ iniciatyvas įtraukti patikimų DI sistemų skatinimą;

Rekomendacijos dėl DI galimybių žmogaus teisių propagavimo srityje

47. pabrėžia DI sistemų potencialą skatinti ir stiprinti žmogaus teises ir spręsti pagrindinius iššūkius pasauliniu lygmeniu; palankiai vertina JT ir Europos Tarybos pastangas skatinti tokį DI naudojimą pasitelkiant tarptautinio valdymo priemones;

48. ragina Komisiją ir EIVT remti patikimų DI sistemų taikymą stebint žmogaus teisių pažeidimus ir remiant teisę kreiptis į teismą, taip pat švietimo, sveikatos priežiūros, klimato kaitos ir energetikos srityse ir apskritai siekiant JT darnaus vystymosi tikslų;

---

[5] 2021 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2021/821, nustatantis Sąjungos dvejopo naudojimo prekių eksporto, persiuntimo, susijusių tarpininkavimo paslaugų, techninės pagalbos ir tranzito kontrolės režimą, (OL L 206, 2021 6 11, p. 1, ELI: http://data.europa.eu/eli/reg/2021/821/oj).

°

° °

49. paveda Pirmininkei perduoti šią rezoliuciją Tarybai, Komisijai ir valstybėms narėms.